

ԱՆԿԵՂԾ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐ

Կ Ա Մ

ԳԻՄԱԿԱՒՈՐՆԵՐ.

Մեր՝ Հայ Ազգի մէջ կերեւին մարդիկ, զի երբեմն գիտակցաբար եւ շատ անգամ մարդամեքենայաբար այնպիսի ընթացք եւ գործողութիւնք կհնարեն՝ որ կարեկից եւ անկեղծ անձինք չեն կարող անտարբեր մնալ, երբ այնպիսի անձանց ջանք եւ նպատակը թէեւ գիմակաւորեալ եւ պատրուակեալ՝ բայց անշուշտ կործանիչ եւ կորստաբեր հարուած կը կշռեն եւ պիտի կշռեն մի ամբողջ Ազգի եւ Եկեղեցւոյ:

Սակայն երբեմն մասնաւորաց կամ բանիմաց անձանց անտարբեր չմնալով գործելն անգամ անբաւական կլինին օտարագործիք կամ մարդամեքենայից խարդաւանութիւնքը պարզապէս զգացնելոյ եւ ապարդիւն չեղորացնելոյ համար՝ երբ բարձր գիրք՝ միջոց ունեցող եւ զօրաւոր օտար ձեռքեր կնիւթեն եւ կկառաւարեն, եւ այն ատեն յայտնի վնասակար արդիւնքներ պէտք է աղաղակեն ճշմարտութիւնը պարզապէս ակնյայտնի ցուցանելոյ համար, եւ միամիտ անձինք եւ հասարակութիւնք իրոյս տուրնջեան արեւու նման պարզ՝ եւ իւրեանց հոգւոյն եւ զգացմանց ուղղակի հարուածող գործերէ եւ արդիւնքներէ կարող են զգալ գիմակաւորաց նպատակին խիւլութիւնը եւ յատկութիւնը: Բայց շատ անգամ, այո՛ խիստ շատ անգամ, այս տեսակ զգացումը եւ շարժումը շատ ուշ կլինի եւ առաջքը առնելոյ համար ի գործ դրուելիք միջոցներում զո՛ւր Ըան և անօգուտ Ըանս ասածը անվրէպ կը ստուգուի:

Այսպիսի անձինք եւ անցքեր երբէք պակասած չեն եւ ոչ կպակասին կամ պիտի պակասին ամեն կողմ եւ ամեն ազգաց մէջ, եւ յուսալ՝ որ երբէք չպատահին, ի զուր եւ անկարելի է: Սակայն այն ատեն մեղադրելի եւ աններելի կլինին՝ երբ վարչական մարմիններ, բանիմաց անձինք եւ ողջամիտ հասարակութիւնք անտարբեր կմնան այսպիսի թէ անձանց առջեւ եւ թէ անցից մէջ, եւ չեն ղինուիր եւ պնդեր վտանգին առաջքը

առնույ՝ հետ՝ մինչեւ անգամ մնորեկոց կամ օտարագործիք գիմակաւորաց գարձին եւ ուղղութեան հետամուտ լինել:

Եթէ պատահածները բարեմիտ մրցումներ եւ բարենախանձ ջանքեր լինին, դարձեալ գովելի եւ խրախուսանաց արժանի են, եւ այս տեսակ մրցումները ոչ միայն օտարաց հետ, այլեւ մեր մէջ անհրաժեշտ են եւ օգտակար:

Սակայն դժուար չէ եւ պէտք է միշտ բարեմիտ եւ անկեղծ մրցումները եւ ջանքերը ճանաչել եւ որոշել չարամիտ եւ չարանպատակ մրցումներէն եւ ջանքերէն, բաւական է՝ որ ուշագրութիւն եւ արթնութիւն լինի:

Արդարեւ շատ պէտք է դժուարանալ եւ մեծ միշտ զգալ երբ Ազգի եւ Եկեղեցւոյ մէջ գիտակցարար կամ մարդամեքենայարար օտար նպատակներով գործողներ կամ օտարագործիք անձինք գտնուիր կտեսնուին եւ կազդարարուին, մինչեւ անգամ հարկ էր աններելի համարել այս տեսակ կարծիքները, սակայն նայելով նոցա ուղղութեանց՝ արգեանց եւ յամառ գիմագրութեանց, պէտք է ասել՝ որ կամ իշխաններ են եւ հապարհաւ ասորիներ, եւ կամ հիմախոս եւլն գործողներ:

Իսկ երբ այնպիսի հաւաստիքներ եւ հաստատ տեղեկութիւնք եւս յաճախեն օտար եւ համամիտ ուղղութեան եւ գործողութեանց վերաբերեալ, որպիսիք դժբաղդաբար ընդհանրութեան կամ ամեն մարդու մոտչելի չեն լինիր եւ ոչ պարզ ասել կարելի է, այն ատեն երբեք կարելի չէ տարակուսել ակնարկեալ անձանց եւ ընթացից Հայոց աննպատ եւ աւելի ճիշտը ասելով՝ վտանգաւոր հետեւանաց համար, թէպէտ եթէ ներելի լինէր ամեն բան պարզ ի պարզոյ խօսիլ եւ հաստատ... իրողութիւնք հրապարակել, փոխանակ վերացական տեսութեանց՝ գործնական եղանակաւ աւելի հեշտ էր համոզել մեր ազգայինքը եւ այնպէս զգուշացնել:

Իսոյց եւ այնպէս՝ որքան հնարաւոր է՝ դարձեալ մի քանի կենդանի փաստերով պարզեմք մեր նպատակը:

Առանց հեռաւոր տեղերում գեգերուելոյ, նոյն իսկ մեր մերձակայքում՝ դիտեմք եւ կտեսնեմք, որ արդարեւ կան մեր Ազգի մէջ մարդիկ, զի ազգային վերակենդանութեան եւ համազգային միութեան գրօշակ պարզել հռչակելով՝ (երբ քաղաքական հարազատ կեդրոն եւ մարմին չկայ ըստ քաղաքականին միանալոյ

եւ գործելոյ համար, շարունակ կջանան յարձակողական ուղ-
ղութեամբ բան գործ անել եւ կրօնը Զաղրէլ եւ առ ոչինչ հա-
մարել, Հայաստանեայց առաքելական նուիրական Եկեղեցւոյ
ազանդաւոր անուանել եւ մի ամբողջ Ազգ վիրաւորել, Ազգային
— Կրօնական Իշխանութիւնքը շարունակ պախարակել եւ գայ-
թակղական՝ հնարովի եւ նպատակաւոր տարաձայնութեամբք
ազգայինքը վհատեցնել, նուիրական կարգ^ք եւ կանոնները խան-
գարել մինչեւ անգամ իսպառ եղծել, ստորադրեալները գրգռել
եւ գլխահան անել կամ անհնազանդութեան հրապուրել,
հայ հարազատ դպրոցները աննպատակ եւ վնասակար հըռ-
չակել՝ յորդորելով արածնաւորեալ եւ ինչ դպրոցաց յաճախել,
նուիրական անձինքը եւ բարձրաստիճան պաշտօնեայքը ան-
հիմն լուրերով եւ սոսկալի զրպարտութեամբք անընդհատ ան-
ուանարկել եւ միամիտները յուսահատեցնել, ազգային նուիրա-
կան հաստատութիւնքը եւ յատկապէս Ս. Եջմիածինը հարուա-
ծել երեւակայել եւ նոցա դէմ շարունակ աննպատակ տարաձայ-
նութիւնք հնարել, նոցա անսլամբ եղած նուիրահաւաքութիւն-
ները եւ կտակները պախարակել եւ կտակարարները վշտացնել,
ազգային բարերարաց նկատմամբ զրպարտութիւնք հնարել եւ
նոցա եռանդը հարուածել, ազգային — հայկական ընկերու-
թիւնքը անխտիր հալածել կամ խանգարել գայթակղական լու-
րեր ցրուելով եւ ազգայնոց վստահութիւնքը եւ տկնկալութիւնքը
սառեցնելով, ազգային — հայկական դպրոցաց նկատմամբ դաւա-
ճանի եւ մատնչի յատուկ ուղղութեամբ տեղեկութիւնք հաջա-
կել, հայկական ձայնագրութիւնը թողած՝ օտար դպրոցի մէջ օ-
տար ձայնագրութիւն եւ երաժշտութիւն ուսանելոյ հրաւիրել,
եւ վերջապէս ինչ որ օտարաց անյագ եւ վերջնական նպատակ եւ
ջանքն է, գիշեր եւ ցերէկ տքնել արդիւնաւորելոյ համար, ի մի-
մեանց բաժանելով, միմեանց դէմ գրգռելով, առհասարակ
հիմն ի վեր տապալելով, յուսահատեցնելով եւ օտար նպա-
տակներում ի մի ձուլելով եւն*):

(*) Այս համառօտագոյն բնութիւն հետ պէտք է խոստովանել, զի
երբեմն կարեւոր եւ օգտակար տեսութիւններ և արդիւնքներ ևս կարտա-
դրեն, զորս Զեֆեոյն շրջեց առջեւ անշուք բռնէ՝ համարել միայն կարելի է:

Ահա առիկ այսպիսի մրցումները եւ գործող անձինքը որոշել եւ իմանալ դժուար է։ Նոցա գործքերը արժանի՞ են բարի եւ միամիտ կարծեաց։ Հետեւաբար ապէ՛ս եւ յառաջդիման լինել կարծել եւ հռչակել ներելի՞ է։

Արդարեւ կարելի էր դարձեալ այս ամենը ազատ մամլոյ ազատ քննադատութիւն անուանել եւ հաւատալ, եթէ անկեղծութեամբ՝ առանց չար կրից եւ ատելութեան՝ եւ առանց չար նպատակի՝ բարեկամաբար եւ սիրայորդոր եռանդեամբ արտայայտուէին։

Կարելի էր նաեւ առարկել անփութեամբ եւ ճարտամեքենայաբար գործուիր, բայց արդիւնաւորեալ եւ արդիւնաւորելիք վնասն եւ վտանգն իրաւունք չեն տար արդարացիել այս կարծիքը եւս։

Արդ այս տեսակ ջանքեր եւ նպատակներ մեր կտանին եւ կ'յանգին։

Աւելի մանրամասնելոյ կարօտութիւնք չեն տեսնուիր՝ ցոյց տալ գործերը ինքնին պարզ են եւ գործողները այլ եւս չեն կարող թաքցնել իւրեանց ուղղութիւնքը եւ արդիւնքները։

Եզրակացնեմք։

Եթէ գործողները յիրաւի անկեղծ մարդիկ լինին եւ անկեղծ նպատակ ունենան, անշուշտ կղզան եւ պիտի զգան իւրեանց մոլորութիւնքը եւ սխալները այլ եւս բաւական համարելով որքան խաբուեցան մանաւանդ վերջին մի քանի տարիներու մէջ, գայթակղեցան եւ գայթակղեցուցին, եւ երեւակայական խոստումներով այն հետեւանքը արդիւնաւորեցին՝ որ այսուհետեւ անձնանուէր եւ անկեղծ անձանց անգամ դժուար պիտի հաւատան մեր աղգայինք՝ թէ եւ խաբուող միամիտները երբէք պակաս չեն լինիր։

Արդ այն նպատակը եւ ձգտումը՝ որ Հայոց համար հանրաբաղձալի եւ ներկայիս անհրաժեշտ պէտքն է՝ եթէ գիտնամք եւ այնպէս գործեմք՝ առանց թմբուկներ զարնելոյ, առանց գոռում-գոչումներ՝ փառասիրական եւ սնապարծական փողհարութիւններ վարձելոյ, վերջապէս լռիկ մնջիկ եւ շարունակ, — մեծ առաքինութիւն է եւ գովելի։

Պէտք չէ այս եւ այն անձի հարստութենէն՝ դիրքէն եւ զանազան հրապուրիչ խոստումներէն խաբուիլ եւ խաբել ազգը։

քաջ գիտնալով՝ որ վնասը եւ վտանգը մի կամ մի քանի ան-
հատի վերայ միայն ծանրանալով չվերջանար:

Իսկ եթէ չեն զգաստանար եւ չեն ուզուիր, արգիւնքներ շա-
րունակ կաղաղակեն եւ կըողոքեն՝ որ մեր մէջ խլրտող ինքնակոչ
աղէի եւ յառաջդիմանքները անկեղծ գործողներ չեն, եւ պարզա-
պէս գիմակներ հազած պաշտօններ ստանձնած են կատարե-
լոյ համար: Ուստի բանիմաց անձանց անհրաժեշտ պարտք կոչ
կարեկցել եւ անտարբեր չմնալ ինչ գիրքում եւս գտնուին, եւ
նոցա վատ գործերը ամեն տեղ հռչակել՝ որ մեր ազգայինք
զգուշանան՝ շարունակ խայտառակելով եւ հալածելով դաւա-
գիրները, որք մեզ համար օտարազգի քարոզիչներէն՝ Եղուիտ-
ներէն եւ ամեն տեսակ թշնամիներէն աւելի վտանգաւոր եւ
վնասակար են եւ պիտի լինին:

Վ.ԵՄ.

ՍԿՋԲՈՒՆՔ ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ.

(Շարունակ. Արտատ., Կէ՛ն Բ. Բ.)

ԱՐՄԱՆ.

Սերմի կազմութիւնը ուսումնասիրելուց յետոյ և նորա աճման գնաց-
քի հետ ծանօթանալուց յետոյ, քննելք այժմ բոյսի գլխաւոր մասերի
կարեւոր փոփոխութիւնները:

Քննելով սերմերի աճումն մենք նկատում ենք, որ երկաքլաւոր բոյսե-
րից շատերի սաղմի արմատիկը երկարանում է, հաստանում և ճիւղա-
ւորւում է և արմատի (корень) է փոխւում: Միաշաքլաւոր բոյսերի
արմատիկը սովորաբար զարգանում է, այլ նորա տեղը մի քանի պտուկ-
ներ են երևում, որոնցից արմատիկներ են դուրս գալիս: Առաջին ղեպ-
քում արմատը գլխաւոր (главный) է կոչւում, իսկ երկրորդ ղեպքում
օժանդակ (придаточный) է ասւում:

Օժանդակ արմատները առհասարակ բաղկացած են անթիւ արմատիկ-
ներից, որոնք մօտաւորապէս լինում են միեւնոյն երկարութեամբ և միե-
նոյն լայնութեամբ: Այս տեսակ արմատը կաճին (мочковатый) է կոչ-
ւում, եթէ արմատի թելիկներից մի քանիսը հաստանում են, և նայելով
թէ նոքա որչափ են հաստացած լինում, կոչւում են խրձաձե (пуч-
коватый) կամ թաղտալին (шинковатый):

Իւրաքանչիւր արմատի թելիկների ծայրը հագնուած է մանր թե-
քեալ խորշիկից կազմուած պահպանակով (чохликъ), Պահպանակի